Коли згадую своє дитинство, то не можу обминути і дідуха. Зараз і не кожен знає, що це таке, особливо молоді люди, які хоч і живуть у селі, але не мають свого поля, на якому б вирощували жито і пшеницю, гречку і ячмінь, просо і кукурудзу, овес і льон, різні овочі. А що вже говорити про міських жителів!

Отже, дідух. З цим словом пов'язане зимове свято Різдво Христове, що православні християни відзначають кожного року 7 січня. А напередодні Різдва — Святвечір. Боже, як ми, діти, чекали цього вечора! А той день, який мав закінчитися Святвечором, нам роком здавався; особливо, коли ще й сонечко світило, то думалося, що дню не буде кінця, що першої зіроньки на небі ніяк не дочекаємось...

І все ж сутінки кралися на наше подвір'я із густого, заростого деревами і кущами, яру, де навіть у люті морози жебонів Батіжок поміж намерзлі патики, що нападали у річку восени, коли хуліганили, билися осінні вітри із зимовими, що обривали позолочене листя і кидали на землю, під ноги людям і тваринам. А ще сутінки пхалися на наше подвір'я із-за хліва, де навіть у сонячний день було якось незатишно, темнувато: може, тому, що хлів був обкладений в'язками із картоплиння — це, щоб корова і телиця менше відчували зимові морози. А ще сутінки відчайдушно дерлися із глибокої мурованої криниці та продухом із склепового льоху, не кажу вже про горище. Але з горища їм було трудніше пробитися на подвір'я, бо двері завжди зачинялися.

Легенькі сутінки заганяли нас до хати навіть тоді, коли на подвір'ї була висока снігова гірка, а коло неї — залита татом ковзанярська доріжка.

Нарешті наставала урочиста хвилина, коли відчинялися навстіж хатні двері — і ввалювалася хвиля білого морозяного повітря, а за ним — величезна в'язка соломи і невелика в'язочка пахучого сіна. Щоб не

вихолодити хату, двері швидко зачиняли, а тато з порога звертався до всіх присутніх:

— Дозвольте внести дідух для маленького Ісуса, бо він у цю ніч колись родився у Вифліємі, добрий вечір!

Мати, що стояла біля стола (а ми, діти, сиділи рядочком на лаві), відповідала батькові:

— Просимо і дідуха і сіно до нашої хати на Різдво Христове!

Після цього тато розв'язував в'язку і розтрушував товстим шаром солому на долівці — від порога і до стола, до лав і ліжка. А мати у цей час потрусила сіном стіл і накрила білим святковим обрусом.

Потім тато приніс ще два великих приколотки, а також два невеликі снопи жита і пшениці, які стояли усі свята на покуті під образами.

Не буду детально переповідати, як ми гуртом при запаленій восковій свічці вечеряли з нової глиняної макітри новими дерев'яними ложками пахучою кутею, варениками кількох сортів, пампушками та іншими смачними стравами.

Але для нас, дітей, найцікавіше починалося після вечері, коли ми починали гратися у дідусі. Батько й мати сідали на лаву біля стола і починали кидати пригоршнями волоські горіхи, а ми намагалися якнайбільше назбирати їх у соломі. При цьому ми кудкудахкали, як те роблять кури, кахкали по-качиному, сичали по-гусячи; кукурікали. Гармидер стояв до неба! І стояли такі порохи, що за різдвяні свята їх набивалося повно і в миснику, і на образах, і на штучних квітах, які висіли на стінах. Тому по святах мати білила хату.

Потім ми перебігали через холодні сіни до бабусі і дідуся, де починалася та ж гра у дідусі. Але тут було трохи по-іншому. Бабуся із

великої торбини кидала волоські горіхи, а після неї дідусь витягав свою і посипав дідух лісковими дрібними горіхами. Ми лазили по дідуху, намацуючи руками і коліньми горіхи. Оте змагання, хто більше назбирає горіхів,— то була найбільша ваша радість.

У нашій хаті дідух лежав на долівці аж два тижні, включаючи і Водохреще. Правда і те, що солому перетирали ногами на порохи, особливо, коло порога.

А ще я згадував, що тато вносив і приколотки. І знаєте для чого? А щоб підкласти їх під подушки, бо всі свята ми спали на дідуху, застеленими веретами,— головами до образів, а ногами до вхідних дверей...

Прощалися з дідухом у саду: висипали залишки соломи на купу і підпалювали. Якщо густий дим окутував дерева, то йшлося того року на врожай фруктів і ягід, а коли дим йшов стовпом вверх, то на цвіт весною мають бути приморозки, а значить, не буде поліття на садовину.

Ось що таке дідух.